
PWYLLGOR IAITH, 18.06.15

Yn bresennol: Y Cyngorydd Gweno Glyn (Cadeirydd);
Y Cyngorydd Eirwyn Williams (Is-gadeirydd).

Y Cyngorwyr: Craig ab Iago, Tom Ellis, Alan Jones Evans, Charles Wyn Jones, Eric Merfyn Jones a Hefin Williams.

Hefyd yn bresennol: Y Cyngorydd Ioan Thomas (Aelod Cabinet – Y Gymraeg).

Swyddogion: Iwan Evans (Swyddog Monitro), Arwel Ellis Jones (Uwch Reolwr – Democratiaeth a Chyflawni), Debbie Williams Jones (Rheolwr Gwasanaeth Democraidaidd (ac Iaith)), Gwenllian Williams (Swyddog Datblygu Iaith Gwynedd (Gweithle)) ac Eirian Roberts (Swyddog Cefnogi Aelodau a Chraffu).

Ymddiheuriadau: Y Cyngorwyr Elwyn Edwards, Alwyn Gruffydd, Siân Gwenllian ac Elfed Williams.

1. ETHOL CADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cyngorydd Gweno Glyn yn gadeirydd y pwyllgor hwn am 2015/16.

2. ETHOL IS-GADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cyngorydd Eirwyn Williams yn is-gadeirydd y pwyllgor hwn am 2015/16.

3. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd datganiad o fuddiant personol gan unrhyw aelod oedd yn bresennol.

4. MATER BRYD

Cyfeiriodd y Cadeirydd at fater a godwyd gan aelod o'r pwyllgor hwn yn y Pwyllgor Cynllunio diwethaf, sef y dylid dosbarthu asesiadau ardrawiad ieithyddol gyda rhaglenni'r Pwyllgor Cynllunio.

Esboniodd yr Uwch Reolwr Democratiaeth a Chyflawni y cefndir i hyn gan nodi:-

- I Gadeirydd y Pwyllgor Cynllunio egluro nad oedd y mater o ba bapurau sydd i'w cynnwys ai peidio gerbron y pwyllgor hwnnw ac y cytunwyd bod modd trafod y broses ddosbarthu yn y pwyllgor craffu priodol neu'r Pwyllgor Iaith.
- Bod y Pwyllgor Craffu Cymunedau ar fin cychwyn ymchwiliad craffu i'r drefn gynllunio ac y byddai'r mater hwn yn derbyn sylw yng Nghyfarfod Paratoi'r pwyllgor ym mis Gorffennaf.
- Pe na fyddai'r mater yn cael ei gyfarch gan y Pwyllgor Craffu Cymunedau, y gallai'r pwyllgor hwn edrych arno.

PENDERFYNWYD nodi'r mater a gofyn i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau adael i'r pwyllgor hwn wybod os ydynt yn bwriadu cyfarch y mater hwn ai peidio.

5. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod diwethaf o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 23 Ebrill, 2015 fel rhai cywir.

6. ADRODDIAD YR AELOD CABINET – Y GYMRAEG

Cyflwynwyd – adroddiad llafar yr Aelod Cabinet – Y Gymraeg, yn manylu ar ddatblygiadau diweddar o fewn y maes, gan gynnwys mewnbwn yr adrannau i'r Cynllun Strategol, trafodaethau'r Bwrdd Gwasanaethau Lleol, llwyddiant y Siarter Iaith, cychwyn y broses o ymgynghori gyda sefydliadau ar yr Hysbysiad Cydymffurfio ar y Safonau Iaith a llwyddiant y cais am gyllid cyfalaf ar gyfer Canolfan Iaith Bangor.

PENDERFYNWYD nodi cynnwys yr adroddiad.

7. SAFONAU'R GYMRAEG – YMGYNGHORI AR YR HYSBYSIADAU CYDYMFFURFIO

Cyflwynwyd – adroddiad y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd (ac iaith) yn gofyn i'r aelodau drafod a chytuno ar ddull o sicrhau mewnbwn y Pwyllgor Iaith ei hun i'r ymgynghoriad ar y Safonau Iaith – Hysbysidatau Cydymffurfio.

PENDERFYNWYD galw cyfarfod arbennig o'r pwyllgor hwn i drafod y mater ar ddyddiad sy'n gyfleus i'r Aelod Cabinet - Y Gymraeg.

8. ADRODDIAD BLYNYDDOL AR Y CYNLLUN IAITH 2014/15

Cyflwynwyd – adroddiad y Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd (ac iaith) yn gofyn i'r aelodau dderbyn a chymeradwyo'r Adroddiad Blynyddol ar y Cynllun Iaith 2014/15 i'w anfon at Gomisiynydd y Gymraeg erbyn 30 Mehefin, 2015.

Dosbarthwyd tabl diwygiedig yn manylu ar sgiliau ieithyddol staff yr Adran Rheoleiddio.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol, nodwyd:-

- Bod lefel sgiliau ieithyddol y staff yn galonogol iawn ar y cyfan ond bod rhaid gochel nad yw'r toriadau yn arwain at ddirywiad yn y ffigurau hyn.
- Mai'r hyn sy'n peri'r pryder mwyaf o safbwynt cydymffurfiaeth iaith yw'r cytundebau trydydd parti yn y maes Gwasanaethau Cymdeithasol ac awgrymwyd y byddai'n fuddiol derbyn adroddiad ymhellach ymlaen yn y flwyddyn gan y Grŵp Tasg a sefydlwyd mewn ymateb i ofynion 'Mwy Na Geiriau'.
- Bod nifer y wardeiniaid traffig di-Gymraeg yn yr Uned Trafnidiaeth a Gofal Stryd yn uchel. Pwysleisiwyd bod angen annog rheolwyr i ddwyn pwysau ar eu staff i fanteisio ar yr hyfforddiant sydd ar gael a'i bod yn bwysig bod staff di-Gymraeg yn cael pob cefnogaeth i gyrraedd y safon angenrheidiol. Awgrymwyd y gellid gofyn i'r Tîm Dysgu a Datblygu roi cyflwyniad i'r Pwyllgor Iaith nesaf ar faterion megis sut maent yn adnabod pobl sydd angen hyfforddiant, faint o orfodaeth y gellir ei roi arnynt, sut maent yn datblygu'r staff, ayb.
- Bod angen mynd yn ôl at yr adrannau i ofyn am eglurder ar rai o'r ffigurau, gan hefyd edrych y tu ôl i'r data a gyflwynwyd er mwyn gweld oes yna raglen waith i'r pwyllgor yn codi ohono.

PENDERFYNWYD

- (a) Derbyn a chymeradwyo'r Adroddiad Blynyddol i'w anfon at Gomisiynydd y Gymraeg erbyn 30 Mehefin, 2015.
- (b) Gofyn am adroddiad i'r pwyllgor hwn ymhellach ymlaen yn y flwyddyn gan y Grŵp Tasg a sefydlwyd mewn ymateb i ofynion 'Mwy Na Geiriau'.
- (c) Gofyn i'r Tîm Dysgu a Datblygu roi cyflwyniad i'r cyfarfod nesaf ar y broses o ddatblygu staff di-Gymraeg.

9. GWAITH YMCHWIL TRYWYDD I DDEFNYDD ANFFURFIOL O'R GYMRAEG YN YSGOLION UWCHRADD Y SIR

Cyflwynwyd Crynodeb Gweithredol Trywydd a rhoddodd y Rheolwr Gwasanaethau Democraidd (ac iaith) gyflwyniad ar ganfyddiadau'r gwaith ymchwil.

Ymhelaethodd ar ofynion y briff, maint y sampl / y fethodoleg a'r prif ddarganfyddiadau, gan fanylu ar y meysydd unigol fesul themâu ac argymhellion, sef:-

- Diffinio natur ieithyddol yr ysgolion
- Y modd y mae ysgolion yn hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg
- Defnydd iaith a'r cwricwlwm
- Defnydd iaith disgyblion y tu hwnt i'r dosbarth
- Y ffactorau sy'n dylanwadu ar ddefnydd iaith y disgyblion
- Agweddau tuag at y Gymraeg
- Y Gymraeg tu hwnt i'r ysgol

Rhoddodd drosolwg o ganfyddiadau'r ymchwil a'r argymhellion yn ymateb i'r canfyddiadau hynny gan amlinellu'r hyn y bydd y Cyngor yn ei wneud dros y flwyddyn nesaf mewn ymateb i'r argymhellion o safbwynt:-

- Y Prosiect Cefnogi Arferion Iaith
- Prosiect Hunaniaith
- Cynllun Strategol 2015/16

Yn ystod y drafodaeth ddilynol, nodwyd:-

- Bod y gwaith da sy'n cael ei wneud yn yr ysgolion cynradd yn diflannu wrth i'r plant symud i fyny i'r uwchradd, hyd yn oed yng nghadarnleoedd y Gymraeg.
- Ei bod yn bwysig bod y Cyngor yn rhoi arweiniad yn hyn o beth a byddai'n ddymunol gweld ymateb yr Adran Addysg i adroddiad Trywydd.
- Bod angen i blant a phobl ifanc weld bod dwyieithrwydd yn cynnig gwell cyfleoedd iddynt a bod angen i hynny gael ei yrru gan y sir a'r Adran Addysg.
- Na ddylai'r aelodau fodloni eu hunain fod popeth yn ei le.
- Yn ddelfrydol, dylai plant fynd i'r canolfannau iaith cyn dechrau ar eu cyfnod yn yr ysgolion lleol fel nad ydynt yn cael eu labelu o'r cychwyn fel 'di-Gymraeg', ond cydnabyddir nad yw hynny'n bosib' bob tro gan fod rhaglen y canolfannau yn rhedeg fesul tymor.
- Ei bod yn bwysig bod hyfforddwyr chwaraeon ar ôl ysgol yn defnyddio'r iaith Gymraeg ac y byddai'n fuddiol edrych i mewn i'r syniad o enwebu Pencampwr Hyfforddwyr Cymraeg o fewn y Cyngor.
- Y bu'n syniad da comisiynu cwmni o'r tu allan i'r ardal i gynnal yr arolwg gan fod modd iddynt edrych ar y sefyllfa'n fwy gwrthrychol.
- Bod ethos ysgol yn dibynnu ar y pennaeth a'r uwch dim rheoli, ac os nad ydynt yn gweld gwerth yn nefnydd cymdeithasol plant o'r Gymraeg, mae'n mynd i fod yn dalcen caled.

- Bod rhaid i'r Cyngor weithredu lle mae ganddo ddylanwad, ac er bod yr Adran Addysg yn ceisio gwthio hyn yn ei flaen, 'roedd sicrhau llwyddiant o fewn cyfnod byr yn mynd i fod yn fwy o her yn y sector uwchradd.

Diolchwyd i'r Rheolwr Gwasanaeth Democraataidd (ac Iaith) am y cyflwyniad.

10. PENODIADAU PWYLLGOR SAFONAU

Cyflwynwyd – adroddiad y Swyddog Monitro yn adrodd ar y drefn o benodi i'r Pwyllgor Safonau yn sgil y pryder a fynegwyd yn y cyfarfod diwethaf bod y Cyngor wedi penodi dau aelod annibynnol di-Gymraeg ar y pwyllgor.

Nododd y Swyddog Monitro ymhellach:-

- Bod lefel yr ymateb a gafwyd i'r hysbyseb yn isel ac mai 1 yn unig o'r 7 ymgeisydd a gafodd eu cyfnewid oedd yn rhugl yn y Gymraeg.
- Bod y gwaith yn seiliedig ar y meini prawf a sefydlwyd gan y Cyngor llawn yn 2012 a bod yr unig arweiniad cenedlaethol sydd yn bodoli ar y mater mewn drafft ac yn nodi bod rhaid cael 1 aelod Cymraeg ar y Pwyllgor Safonau.
- Na ellid mynnu bod y Gymraeg yn hanfodol ar gyfer y swydd oherwydd natur a thrawsdoriad y pwyllgor.

Yn ystod y drafodaeth, nodwyd:-

- Y byddai gofyniad Cymraeg yn hanfodol yn golygu bod yna feini prawf gwahanol ar gyfer yr aelodau etholedig a'r aelodau annibynnol ar y Pwyllgor Safonau.
- Nad oedd cydbwysedd presennol y Pwyllgor Safonau (h.y. 5 aelod di-gymraeg a 4 aelod Cymraeg) yn adlewyrchu cydbwysedd ieithyddol y sir.
- Ei bod yn siom bod cyn lleied o siaradwyr Cymraeg wedi ymgeisio oherwydd bod hynny'n clymu dwylo'r Panel Penodi a bod angen gwneud mwy o waith i hyrwyddo ymwybyddiaeth o'r swyddogaeth, e.e. drwy hysbysebu'r cyfle yn y papurau bro.
- Y gellid hysbysu aelodau'r Cyngor pan fo'r cyfle'n codi fel bod modd iddynt dynnu sylw siaradwyr Cymraeg o fewn eu wardiau a allai fod â diddordeb mewn ymgeisio am y swydd.

PENDERFYNWYD derbyn yr wybodaeth a phwysleisio pwysigrwydd gweithio i geisio sicrhau bod aelodaeth y pwyllgor yn adlewyrchu natur cymunedau'r sir.

11. CWYNIION IAITH

Cyflwynwyd - adroddiad y Swyddog Datblygu Iaith Gwynedd (Gweithle) yn manylu ar y cwynion iaith diweddaraf i law.

Nododd aelod fod y Gymdeithas Hawliau Perfformio wedi gwrthod siec a ysgrifennwyd yn Gymraeg ganddo ac awgrymwyd bod yr aelod yn anfon y manylion llawn i'r swyddogion.

PENDERFYNWYD nodi cynnwys yr adroddiad.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.30am a daeth i ben am 12.45pm.